

**UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA**  
**FACULTATEA DE RELAȚII INTERNAȚIONALE,**  
**ȘTIINȚE POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE**  
**CATEDRA RELAȚII INTERNAȚIONALE**

Cu titlu de manuscris  
C.Z.U.: 327.2 [325: 316.334.52 (478)]

**SLOBODENIUC Ghenadie**

**DIMENSIUNI POLITICE ALE**  
**DEZVOLTĂRII POTENȚIALULUI UMAN**  
**ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII**  
**(CAZUL REPUBLICII MOLDOVA)**

**SPECIALITATEA 23.00.04 - TEORIA ȘI ISTORIA RELAȚIILOR**  
**INTERNAȚIONALE ȘI DEZVOLTĂRII GLOBALE**

**AUTOREFERATUL**  
**tezei de doctor în politologie**

**CHIȘINĂU, 2012**

Teza a fost elaborată la Catedra Relații Internaționale, Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative (FRIȘPA), Universitatea de Stat din Moldova (USM)

**Conducător științific:**

**TEOSA Valentina**, doctor habilitat în politologie, conferențiar universitar

**Referenți oficiali:**

1. **ANIKIN Vladimir**, doctor habilitat în politologie, conferențiar cercetător, Institutul de Integrare Europeană și Științe Politice al Academiei de Științe a Moldovei
2. **RUSANDU Ion**, doctor în filosofie, conferențiar cercetător, Institutul de Integrare Europeană și Științe Politice al Academiei de Științe a Moldovei

**Componența Consiliului Științific Specializat (CȘS):**

1. **MOȘNEAGA Valeriu**, președintele CȘS, doctor habilitat în politologie, profesor universitar
2. **SÎMBOTEANU Aurel**, secretar științific CȘS, doctor în politologie, conferențiar universitar
3. **NAZARIA Sergiu**, doctor habilitat în politologie, conferențiar universitar
4. **VASILESCU Grigore**, doctor habilitat în filosofie, profesor universitar
5. **VARZARI Pantelimon**, doctor în filosofie, conferențiar universitar

Susținerea tezei va avea loc la data 9 noiembrie 2012, ora 15.00, în ședința Consiliului Științific Specializat D 30.23.00.04 – 04\* din cadrul Universității de Stat din Moldova, pe adresa: mun.Chișinău, str. Al. Mateevici 60, bl.4, aud. 222.

Teza de doctor și autoreferatul pot fi consultate la Biblioteca Centrală a Universității de Stat din Moldova și la pagina web a C.N.A.A. ([www.cnaa.md](http://www.cnaa.md)).

Autoreferatul a fost expediat la 5 octombrie 2012.

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat,  
**SÎMBOTEANU Aurel**,  
doctor în politologie

Conducător științific,  
**TEOSA Valentina**,  
doctor habilitat în politologie, conferențiar universitar

Autor  
**SLOBODENIUC Ghenadie**

© Slobodeniuc Ghenadie, 2012

## REPERELE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

**Actualitatea temei.** La începutul mileniului III, realitățile sociale și politice ale secolului XXI au scos în evidență necesitatea reevaluării cunoștințelor acumulate despre esența și rolul politicii dezvoltării umane și sociale. În această perioadă istorică a globalizării, caracterizată prin transformări sociale complexe și dinamice, entitățile politice sunt constrânse să-și revadă interesele naționale și comportamentul politic în ceea ce privește utilizarea resurselor disponibile (umane, naturale, financiare, informaționale, intelectuale, etc.).

În prezent, subiectul dezvoltării potențialului uman ocupă un loc important în agenda politicii mondiale a dezvoltării umane și sustenabile. În acest context, studierea situației, amenințărilor și perspectivelor implementării politicilor de dezvoltare a potențialului uman în contextul globalizării a devenit un imperativ al timpului. La etapa contemporană, în contextul globalizării, problemele dezvoltării potențialului uman devin obiectul cercetării interdisciplinare care necesită o abordare sistemică amplă din perspectiva științei politice și a teoriei relațiilor internaționale.

În situația social-politică și economică dificilă pentru Republica Moldova este necesară valorificarea și mobilizarea capacităților umane, ca factor principal al dezvoltării sustenabile și integrării europene, remarcând importanța și actualitatea investigării științifice a dimensiunilor politice ale dezvoltării potențialului uman în contextul globalizării.

**Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemelor de cercetare.** În știința politică în general și în teoria relațiilor internaționale în particular, esența potențialului uman și mecanismele politice de dezvoltare sunt abordate atât de către cercetătorii din Vest cât și cei din Est. O atenție deosebită acordă problemelor în cauză așa cercetători occidentali, precum: A. Maslow [1, 2], H. Lasswell [3], R. Putnam [4], D. Mathews [5], D. Held [6], J. Stiglitz [7, 8], Z. Bauman [9], A. Toffler [10, 11, 12], J. Naisbitt [13], H. Marcuse [14], A. Gamble [15], H. Morgenthau [16, 17], K. Waltz [18], J. Rosenau [19] și alții.

Contribuție semnificativă la procesul studierii diverselor dimensiuni politice ale dezvoltării potențialului uman în spațiul post-sovietic aduc lucrările cercetătorilor din Federația Rusă [20, 21, 22, 23, 24]. Cel mai mult specializați în evidențierea aspectelor politice ale dezvoltării potențialului uman sunt: I. Frolov [25], B. Iudin [26], T. Zaslavscaia [27, 28], V. Petrov [29], Iu. Volcov [29] și alții.

La nivel național, studii complexe vizînd problema omului și potențialului uman se efectuează în cadrul Academiei de Științe a Moldovei (AȘM) și a Universității de Stat din Moldova (USM). De regulă, subiectul potențialului uman este examinat, în baza abordării

monodisciplinare, în cadrul filosofiei sociale și politice, a teoriei economice, sociologiei și psihologiei, prin prisma conceptelor adiacente (*capital uman, resurse umane, calitatea vieții, dezvoltarea personală, dezvoltarea umană, etc*). În teoria politică, cel mai frecvent, dezvoltarea potențialului uman este prezentată ca una din problemele politicii sociale, a fenomenului migrației și dezvoltării societății civile. Problemei dezvoltării potențialului uman este analizată în lucrările savanților din Republica Moldova, prin prisma diverselor domenii științifice: V. Anikin, M. Bulgaru, B. Melnic [31], T. Danii [32], V. Moșneaga [33, 34], V. Moraru [35], Al. Roșca [36], Gh. Rusnac, I. Rusandu [37], V. Teosa [38, 39], A. Timuș [40, 41], P. Varzari [42, 43], L. Plugaru [44], M. Iațco și alții.

Analiza bibliografiei demonstrează faptul că principalele dimensiuni politice naționale și internaționale care se referă la diverse valori, principii și mecanisme politice de dezvoltare a potențialului uman în contextul globalizării, valabile pentru Republica Moldova, nu au fost suficient cercetate prin prisma abordării interdisciplinare în cadrul științei politice și relațiilor internaționale. Prin urmare, în acest studiu au fost evidențiate următoarele **probleme de cercetare**: conceptualizarea dimensiunilor politice și a dimensiunilor internaționale ale dezvoltării potențialului uman, analiza situației actuale în domeniul respectiv și evidențierea priorităților, politicilor și factorilor de influență asupra procesului de dezvoltare a potențialului uman din Republica Moldova.

**Scopul lucrării** este de a realiza cercetarea teoretico-conceptuală a dimensiunilor politice și internaționale ale dezvoltării potențialului uman și de a analiza eficiența implementării lor în Republica Moldova în contextul globalizării. În vederea realizării scopului cercetării au fost formulate următoarele **obiective**: studierea istoriografică și teoretică a dimensiunilor politice ale dezvoltării potențialului uman în cadrul științei politice contemporane; elaborarea bazei metodologice a cercetării dimensiunilor politice ale dezvoltării potențialului uman în contextul globalizării; efectuarea studiului teoretico-analitic comparat privind implicarea dimensiunilor internaționale la nivel național; cercetarea impactului globalizării, evidențierea riscurilor și amenințărilor asupra dezvoltării potențialului uman la nivelurile național și internațional; identificarea priorităților politicii interne și externe a Republicii Moldova vizînd dezvoltarea potențialului uman în condițiile globalizării; analiza contribuției colaborării internaționale privind dezvoltarea potențialului uman în contextul integrării europene a Republicii Moldova.

**Metodologia cercetării științifice** s-a axat pe o abordare metodologică complexă, cu caracter interdisciplinar în realizarea studiului bibliografic, istoriografic, teoretico-conceptual și analitico-aplicativ. Metodologia a inclus abordări, principii și metode de cercetare a dezvoltării potențialului uman, utilizate în domeniul științei politice și relațiilor internaționale, printre care

sunt: general-științifică, sociologică, istorică, behavioristă și structural-funcțională, expertiza umanitară, analiza comparată, analiza de conținut a documentelor, studiul de caz, sinteză, inducție și deducție.

**Noutatea și originalitatea științifică.** Caracterul inovator al investigației realizate constă în studierea problemei dezvoltării potențialului uman prin prisma abordării politologice; identificarea și conceptualizarea dimensiunilor politice a dezvoltării potențialului uman în condițiile lumii globale; argumentarea politologică a impactului globalizării asupra dezvoltării potențialului uman din Republica Moldova; prezentarea argumentelor științifice privind aplicarea dezvoltării potențialului uman ca valoare social-politică și componenta interesului național a Republicii Moldova în contextul dezvoltării sustenabile. **Problema științifică importantă soluționată** în domeniul științei politice și relațiilor internaționale se referă la conceptualizarea, actualizarea și activizarea dimensiunilor politice ale dezvoltării potențialului uman în procesul depășirii crizei multidimensionale și modernizării Republicii Moldova la etapa contemporană.

**Semnificația teoretică** derivă din rezultatele obținute în urma identificării, sistematizării și consolidării dimensiunilor politice naționale și internaționale ale dezvoltării potențialului uman; analiza politicilor, strategiilor, mecanismelor, factorilor externi și interni ce contribuie la valorificarea potențialului uman; evidențierea unor factori de risc și amenințare ce produc degradarea potențialului uman.

**Valoarea aplicativă a lucrării.** Rezultatele cercetării pot servi în calitate de suport teoretico-metodologic în cercetarea și studierea aspectelor politice și internaționale ale dezvoltării potențialului uman în contextul globalizării, în elaborarea cursurilor universitare în cadrul studiilor problemelor globale, precum și în calitate de bază conceptuală a politicilor și strategiilor naționale în procesul de dezvoltare și realizare a potențialului uman în Republica Moldova.

**Rezultatele științifice principale înaintate spre susținere se referă la** faptul că impactul globalizării a generat transformări profunde în natura umană, societățile contemporane și fundamentele politicii naționale și globale de dezvoltare. În acest context, *din perspectivă politologică* sunt evidențiate următoarele probleme globale: politici de pace și război, politici de democratizare și garantare a drepturilor fundamentale ale omului, politici de dezvoltare socio-umană și păstrare a mediului ambiant. În condițiile transformărilor contemporane s-a extins cercul valorilor social-politice în lumea globală - pacea, democrația, drepturile fundamentale ale omului, dezvoltarea socio-umană, etc. *Nucleul, scopul și fundamentul implementării acestor valori și politici în condițiile globalizării rezidă în dezvoltarea potențialului uman.*

Referindu-ne la cazul Republicii Moldova, fenomenul globalizării are un impact direct

asupra procesului de tranziție politic, economic și social, provocând riscuri și amenințări la adresa guvernării politice și administrative privind eficiența dezvoltării umane, sociale și economice. În consecință, *potențialul uman al țării a fost supus schimbărilor negative cantitative și calitative, care la rândul lor, au agravat situația de criză social-economică din Republica Moldova*. Guvernarea politică n-a reușit să rezolve principalele probleme de dezvoltare social-economică și să implementeze strategiile propuse, *neglijând politica de dezvoltare a potențialului uman ca fundament al politicii naționale de dezvoltare durabilă*. O prioritate politică pentru modernizarea Republicii Moldova reprezintă *consolidarea și dezvoltarea potențialului uman*, condiție necesară pentru atingerea scopurilor internaționale de dezvoltare socio-umană și durabilă. În acest context, un rol deosebit îi aparține guvernării politice și administrative în colaborare cu societatea civilă și comunitatea internațională de a elabora și implementa *strategia națională privind valorificarea potențialului uman, reintegrarea cetățenilor în spațiul social-politic național*, cât și includerea acestora în procesul de dezvoltare economică a țării.

**Implementarea rezultatelor științifice** derivă din activitatea de lector universitar în procesul de pregătire profesională a studenților, precum și din participările în cadrul proiectelor naționale și internaționale. În perioada anilor 2002–2005, a fost studiat mecanismul dezvoltării potențialului uman prin participare civică a studenților. Mecanismul colaborării internaționale și a diplomației sociale în dezvoltarea potențialului uman în cadrul diasporei cetățenilor Republicii Moldova plecați în Portugalia, este reliefat în perioada anilor 2006–2008. În acest context, este de menționat despre contribuția autorului la crearea rețelei naționale a studiilor de pace și de soluționarea conflictelor în Republica Moldova, în perioada 2012–2013.

**Aprobarea rezultatelor științifice** s-a efectuat în conformitate cu procedura studiilor de doctorat, fiind discutată și aprobată la Catedra Relații Internaționale și la Seminarul Științific de Profil din cadrul Universității de Stat din Moldova.

**Publicații la tema tezei.** În total, au fost publicate douăzeci și șase de articole în cele mai importante reviste științifice din Republica Moldova: *Moldoscopie (Problemele de analiză politică)*, *Studii Internaționale: Viziune din Moldova* și *Revista de Filosofie și Drept*.

**Volumul și structura tezei** constă din adnotări în limbile română, engleză și rusă, introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 284 titluri, volum de 141 pagini, în anexe 6 figuri și 12 tabele.

**Cuvinte-cheie:** dezvoltare umană, dezvoltarea potențialului uman, dezvoltare sustenabilă, dimensiuni politice, globalizare, strategii internaționale de dezvoltare, politici de dezvoltare ale potențialului uman, democrație, diplomație, colaborare internațională, diaspora.

## CONȚINUTUL TEZEI

Teza a fost structurată în baza scopului și obiectivelor propuse spre cercetarea dimensiunilor politice ale dezvoltării potențialului uman în contextul globalizării (cazul Republicii Moldova) și este alcătuită din introducere, trei compartimente, șapte subcompartimente, concluzii generale și recomandări, anexe, adnotări în trei limbi, lista abrevierilor și cuvinte-cheie. Subiectul a fost cercetat în conformitate cu pașaportul specialității 23.00.04 - Teoria și istoria relațiilor internaționale și dezvoltării globale.

În **Introducere** sunt argumentate actualitatea și importanța examinării problemei dimensiunilor politice ale dezvoltării potențialului uman în contextul globalizării în cadrul științei politice și relații internaționale; formulate scopul și obiectivele propuse spre realizare; evidențiate problemele științifice și originalitatea abordării pentru soluționarea lor; menționate semnificația teoretică și valoarea aplicativă a lucrării, indicate modalitățile de aprobare a rezultatelor științifice pe plan intern și internațional.

În **compartimentul 1, intitulat „Dezvoltarea potențialului uman ca obiect de studiu în istoria și teoria relațiilor internaționale contemporane”** sunt analizate viziunile și abordările savanților din diverse domenii științifice privind dezvoltarea potențialului uman individual, național și global. În baza analizei istoriografice au fost selectate și sistematizate cele mai relevante concepții și abordări științifice pentru a valida actualitatea examinării interdisciplinare a problemei dimensiunilor politice ale dezvoltării potențialului uman în cadrul științei politice și relațiilor internaționale. A fost remarcat faptul că problema potențialului uman și mecanismele dezvoltării acestuia abia începe să pătrundă în atenția studiilor complexe, prin prisma abordării politologice. Conform scopului și obiectivelor cercetării, sunt sistematizate și ajustate abordările conceptuale referitor la dimensiunile politice ale dezvoltării potențialului uman în contextul globalizării.

În **subcompartimentul întâi, intitulat „Analiza istoriografică a dezvoltării potențialului uman în cadrul gândirii politice”** se analizează evoluția istorică a conceptelor științifice adiacente problemei dezvoltării potențialului uman, cum ar fi: *capital uman, resurse umane, calitatea vieții, dezvoltarea personală, dezvoltarea umană, etc.* De-a lungul istoriei sale, problematica potențialului uman și a mecanismelor de dezvoltare a acestuia a preocupat diverse domenii științifice, cum ar fi: filosofia, antropologia, psihologia, sociologia și economia, însă fiecare a interpretat în mod diferit particularitățile manifestării potențialului uman.

În cadrul teoriei relațiilor internaționale, analiza dimensiunilor politice ale dezvoltării potențialului uman este realizată prin prisma confruntării intelectuale între paradigmele liberală

și realistă referitor la problemele fundamentale despre cauzele războiului și mecanismele de menținere a păcii. Pe de o parte, abordarea liberală susține necesitatea amplificării interdependenței între state, diminuarea aplicării forței militare în relațiile instatatale și promovează *trecerea de la politica de putere a sistemului european la politica de dezvoltare prin cooperare, ca principiu de reglementare al relațiilor internaționale contemporane*. În viziunea gânditorilor liberali, noua ordine mondială ar trebui să protejeze demnitatea și libertatea individului împotriva abuzurilor autorităților guvernamentale, iar relațiile pașnice și cooperarea între state ar avea scopul să asigure securitatea colectivă și creșterea bunăstării globale. Pe de altă parte, susținătorii abordării realiste interpretează natura relațiilor politice internaționale în termeni de ”putere” și „interes”, promovând o viziune sceptică asupra naturii umane. Reprezentanții realismului politic își argumentează poziția asupra esenței “politicii de putere” prin natura egoistă a “omului politic”, “voința lui de putere” și “nevoii de a-i domina pe ceilalți”.

În prezent, redefinirea fundamentală a relațiilor umane, sociale și politice în contextul globalizării se efectuează concomitent cu creșterea rolului instituțiilor internaționale și construirea unui sistem internațional de guvernare. Transformarea naturii relațiilor politice, la toate nivelurile, are loc pe verticală, în raportul dintre cetățeni și guverne și pe orizontală în cadrul interacțiunilor între cetățeni și societăți. În contextul globalizării, are loc transferul responsabilității pe guvernele naționale și societățile civile pentru propria dezvoltare sau degradare. De regulă, dezvoltarea sustenabilă în baza forțelor proprii depinde de *voința, atitudinea și interesele* decidenților politici față de distribuirea resurselor și încurajarea inițiativelor sociale. Exprimarea voinței politice și manifestarea atitudinii pozitive față de aplicarea eficientă a capitalul uman creează premise constructive pentru depășirea problemelor sociale, politice și economice, etc.

În contextul globalizării, obiectivul politicii de dezvoltare este de a crea condiții democratice în care se respectă drepturile omului, egalitatea de gen și participarea în luarea deciziilor, se garantează ocuparea forței de muncă și venituri decente prin transformările politice de la starea de *supraviețuire* din lipsa condițiilor necesare spre starea de realizare a potențialului uman. *Garantarea drepturilor fundamentale ale omului reprezintă un indicator de evaluare al capacității guvernării de a crea condiții necesare pentru autoafirmare umană și socială.*

Exprimarea voinței politice și manifestarea atitudinii pozitive față de aplicarea eficientă a capitalul uman disponibil creează premise constructive pentru soluționarea diverselor probleme, cum ar fi: eradicarea sărăciei, înlăturarea frustrărilor sociale și culturale, înhibarea factorilor creatori și de producere, etc.

Abordarea progresivă despre guvernarea politică în beneficiul cetățenilor se referă la faptul



că guvernele trebuie să-și schimbe atitudinea față de societatea civilă și cetățeni, să actualizeze sistemul politic și să promoveze politici consecvente de dezvoltare. Guvernele trebuie să aplice politici în dependență de nevoile fiecărei comunități, iar cetățenii să acționeze nu în locul guvernului, ci împreună cu acesta în elaborarea modalităților de soluționare a problemelor locale și naționale. Componente principale ale politicii de dezvoltare și participării active al populației la viața social-politică sunt: *responsabilitatea, capacitatea, puterea, relațiile, voința politică, interesele și acțiunea*. Pentru promovarea binelui comun și asigurarea sistemului de comunicare în cadrul politicii de dezvoltare asociațiile, organizațiile obștești formează diferite *rețele*. Dezvoltarea comunităților prin contribuția organizațiilor civice este realizată, ținând cont de recunoașterea întregului potențial al fiecărui cetățean, aprecierea și valorificarea aptitudinilor cu potențial social, economic și democratic. Participarea civică a cetățenilor în viața publică se referă la cultivarea relațiilor umane bazate pe încredere, deoarece *nu creșterea economică produce spirit civic, ci spiritul civic produce creșterea economică* [45, p. 141].

În **subcompartimentul doi, intitulat „Dezvoltarea potențialului uman în contextul globalizării: dimensiuni politice”** sunt analizate particularitățile impactului globalizării asupra dezvoltării sociale și umane. Identificarea dimensiunilor politice ale dezvoltării potențialului uman este condiționată de două motive majore. În primul rând, întreaga comunitate internațională este tot mai frecvent influențată de problemele globale. În al doilea rând, fiecare individ contribuie la dinamica relațiilor internaționale contemporane. Știința contemporană a înregistrat suficiente argumente pentru a demonstra că transformările multidimensionale nu au făcut lumea mai sigură în ceea ce privește beneficiile globalizării pentru populație, pentru fiecare individ. În prezent, o serie de probleme globale pun în pericol existența umană și socială în contextul globalizării, cum ar fi: epuizarea resurselor naturale și poluarea mediului ambiant, subnutriția și inegalitatea socială între cei bogați și săraci, instabilitatea politico-militară în diverse regiuni ale globului pămîntesc, amplificarea fenomenelor migrației ilegale, crimei transnaționale și terorismului internațional, degradarea potențialului uman, etc. *Depășirea problemelor globale la etapa contemporană se poate realiza cu succes numai prin implicarea politicilor internaționale pentru schimbarea relațiilor umane (om-om) și relațiilor sociale (om-natură, om-societate-om, societate-societate)*. Redefinirea fundamentală a relațiilor umane și sociale în contextul globalizării se efectuează concomitent cu creșterea rolului instituțiilor internaționale și construirea unui sistem internațional de guvernare.

Conform abordării tradiționale, globalizarea politică este caracterizată drept fenomen cu extindere globală și uniformizare a unor idei, valori, norme, instituții și practici politice (separarea și echilibrul puterilor în stat, respectarea demnității umane și drepturilor fundamentale

ale omului, legitimitatea intervenției umanitare, etc.). Corelația între globalizarea politică și guvernarea globală presupune crearea unor noi mecanisme și structuri de guvernare la nivel local și global. Globalizarea politică este facilitată de participarea activă a diverselor mișcări sociale și religioase, organizații non-guvernamentale, companii multi- și transnaționale, instituții globale de media, comunități științifice, etc.

Globalizarea a generat destrămarea sistemului westphalic și crearea noului sistem mondial. Depășirea crizei structurale mondiale impune necesitatea promovării noilor strategii și politici internaționale de dezvoltare sustenabilă, schimbării atitudinii și principiilor de guvernare politică, internaționalizării relațiilor politice, economice, științifice și socio-culturale, inclusiv ordonarea lor în rețea. Noul sistem mondial solicită ca orice acțiune politică întreprinsă pentru soluționarea problemelor să fie elaborată și realizată într-un context global, să poarte un caracter multidisciplinar și de prevenire. În secolul al XXI, nici o țară nu poate soluționa problemele globale de una singură, cu atât mai mult Republica Moldova. În contextul globalizării, entitățile politice sunt constrânse să decidă propriul model al dezvoltării, asumându-și responsabilitatea de atingere a bunăstării prin aplicarea științei și artei guvernării politice, promovarea democratizării, asigurarea drepturilor omului, cultura păcii, non-violenței și dialogului intercultural, participarea civică, garantarea condițiilor echitabile pentru satisfacerea nevoilor fundamentale umane și accesul la oportunitățile pentru dezvoltarea potențialului uman.

Rezultatele analizei fundamentelor teoretico-conceptuale a subiectului dimensiunilor politice ale dezvoltării potențialului uman au evidențiat următoarea concluzie: *calitatea guvernării politice în realizarea strategiilor internaționale de dezvoltare socio-umană în contextul globalizării pot fi estimate în baza indicilor naționale de dezvoltare a potențialului uman*. Utilizarea subiectului dezvoltării potențialului uman în discursul și practica politologică este importantă pentru orientarea capacităților instituționale spre crearea condițiilor sociale necesare autoafirmării individuale și naționale, și consolidarea capacităților umane spre modernizarea și dezvoltarea a statului național. Problema dimensiunilor politice ale dezvoltării potențialului uman poate și trebuie să fie obiectul de studiu în cadrul științei politice și teoriei relațiilor internaționale [46, 47]

Declarațiile internaționale privind promovarea modelului dezvoltării sustenabile la începutul secolului XXI au plasat subiectul dezvoltării potențialului uman în centrul strategiilor globale, regionale și naționale. Studiul istoriografic și teoretico-conceptual a scos în evidență necesitatea conceptualizării, actualizării și activizării dimensiunilor politice ale dezvoltării potențialului uman în calitate de prioritate națională de dezvoltare, bază pentru agenda comună dintre sfera academică, economică și politică în procesul de elaborare și implementare a unei

*strategii naționale de dezvoltare a potențialului uman* în contextul globalizării – factor esențial pentru dezvoltarea sustenabilă și integrarea europeană a Republicii Moldova.

În contextul globalizării, se modifică esența politicii internaționale, regionale și naționale datorită faptului că *dezvoltarea potențialului uman devine scopul și criteriul guvernării politice*. Reieșind din politicile internaționale, *guvernarea politică este obligată să garanteze prin acte legislative și strategii speciale condiții echitabile pentru satisfacerea nevoilor fundamentale umane, respectarea drepturilor omului, garantarea accesului la oportunitățile egale pentru realizare a potențialului uman în procesul de dezvoltare socială*. În calitate de dimensiuni politice ale dezvoltării potențialului uman în condițiile globalizării se manifestă politici internaționale de susținere a păcii globale, valorilor democratice, dezvoltării socio-umane, păstrare a mediului ambiant, care în esență sunt pilonii concepției dezvoltării sustenabile și Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului la nivelurile global, național și local.

**Compartimentul 2, intitulat „Impactul globalizării asupra dezvoltării potențialului uman din Republica Moldova”** este axat pe elaborarea cadrului metodologic al cercetării analitico-aplicative a dimensiunilor politice, pe analiza factorului internațional în dezvoltarea potențialului uman național, pe identificarea riscurilor și amenințărilor globalizării asupra dezvoltării Republicii Moldova. La începutul secolului XXI, sub presiunea factorilor interni și externi ai dezvoltării sustenabile, tot mai pronunțată este necesitatea redefinirii contribuției societății civile, guvernării politice și relațiile politice între ele. Noua abordare trebuie ajustată la tendința generală de globalizare și să cuprindă mecanisme funcționale de guvernare globală, administrare și colaborare internațională bazată pe valori general-umane, respectarea drepturilor fundamentale ale omului, egalității de gen și principiilor generale de dezvoltare umană.

În **primul subcompartiment, intitulat „Metodologia cercetării dimensiunilor politice ale dezvoltării potențialului uman”** sunt examinate idei și concepte politologice, paradigme, abordări și principii de cercetare, metode și tehnici care au format cadrul metodologic al studiului în cauză din domeniul teoriei relațiilor internaționale și dezvoltării globale. *Principiul interdisciplinarității* stă la baza investigării dimensiunilor politice ale dezvoltării potențialului uman în contextul globalizării.

În baza *abordării multidimensionale* sunt identificate aspectele politice care contribuie la valorificarea potențialului uman la nivel individual, național și global, se analizează evoluția schimbărilor care se produce în urma impactului globalizării asupra naturii umane, societății și fundamentelor guvernării politice. În baza *abordării sistemice* au fost analizate *pe orizontală* principalele sfere sociale supuse globalizării, iar *pe verticală* studiate nivelurile sociale (individual, național și global) ale realității social-politice internaționale contemporane.

În contextul globalizării, conform *principiului autodeterminării* fiecare entitate politică este în drept de a-și determina propriul model de dezvoltare politică, economică, socială și culturală, fără intervenții directe sau indirecte din exterior. Dezvoltarea bazată pe forțele proprii ne oferă o viziune multidimensională asupra condițiilor și modului de manifestare al politicilor de dezvoltare al potențialului uman la diferite niveluri: *la nivel local*, guvernarea politică trebuie să încurajeze comunitățile respectiv ca să aplice dezvoltarea. Participarea civică a cetățenilor la nivel local în felul său este contribuția acestora la dezvoltarea sustenabilă mondială. Guvernarea politică urmează să faciliteze formarea comunităților mici capabile pentru autoguvernare, să pună în aplicare principiul descentralizării; *la nivel național*, fiecare națiune își asumă responsabilitatea pentru nivelul propriei bunăstări în contextul globalizării. Fiecare entitate politică are dreptul și obligația de a promova propriul model de dezvoltare și organizare politică, economică și socială; *la nivel internațional*, cooperarea între națiuni are loc pe o platformă comună, luându-se în considerație interesele comune, avantajul reciproc și schimburile de produse și servicii deficitare.

Potențialul uman se poate dezvolta liber în cadrul modelului democratic de organizare politică, deoarece, procesul democratizării permite de a controla puterea politică de către societatea civilă. Democrația este o formă de organizare și conducere politică a societății prin consultarea cetățenilor, ținând cont de voința acestora, de interesele și aspirațiile lor privind dezvoltarea sustenabilă a țării. De regulă, *principiul democratic* reglementează relațiile dintre organizațiile internaționale, guverne și societățile civile.

Caracterul multidimensional al dimensiunilor politice cuprinde specificările despre subiecții dezvoltării potențialului uman în domeniul politologic și al relațiilor internaționale. Dezvoltarea potențialului uman de „dimensiuni mici” se referă la capacitățile umane la nivel individual, grup de oameni sau relațiile interpersonale. Dezvoltarea potențialului uman de „dimensiuni mari” cuprind capacitățile unui popor sau chiar întreaga omenire. Subiectul dimensiunilor politice al dezvoltării potențialului uman în contextul globalizării a fost cercetat în baza la trei niveluri: *individual (de bază)* – individ, ființă umană cu statut social dublu (conducător-condus); *național (intermediar)* – public (colectiv de oameni, grup social, etnie, națiune, popor, locuitorii unei localități (oraș, sat), regiune, țară); *global (civilizațional)* – omenirea în proces de formare a societății globale. Potențialul uman al societății este caracterizat de patru indicatori principali: *socio-demografic; socio-economic; socio-cultural; de acțiune civică*. Evaluarea dimensiunilor politice al dezvoltării potențialului societății se referă la caracteristicile ordinii sociale și politice ale statului, depinde de succesul implementării de către sistemul administrației de stat a programelor politice în domeniile demografie, educație, sănătate,

producerea și asimilarea tehnologiilor, etc. Din investigațiile internaționale în metodologia actuală sunt aplicate *abordări instrumentale, interactive și instituționale* pentru cercetarea dezvoltării sistemului de administrare publică din Republica Moldova.

Cadrul metodologic al studiului include metode de cercetare general-științifice (analiză-sinteză, inducție și deducție) și particulare din istorie, sociologie, științe exacte, etc., acceptate în domeniul relațiilor internaționale. În baza *analizei contextuale* au fost evidențiate tendințele transformărilor globale și impactul globalizării asupra dezvoltării potențialului uman din Republica Moldova.

*Metoda statistice calitative și cantitative* a fost aplicată în analiza materialului empiric referitor la problemele globale, folosind sursele organizațiilor internaționale cu sediul în Republica Moldova, instituțiile guvernamentale ale Republicii Moldova, think-thankuri sau organizații non-guvernamentale. *Metoda structural-funcțională* a facilitat examinarea impactului factorului democratic exprimat în relația stat-societate civilă, asupra dezvoltării potențialului uman în contextul globalizării. Prin aplicarea *metodei behavioriste* au fost analizate atitudinile indivizilor și grupurilor față de procesele social-politice din Republica Moldova, ca factor al dezvoltării potențialului uman. În baza *analizei de conținut* a documentelor politice și juridice sunt identificate direcțiile și obiectivele strategice de dezvoltare sustenabilă și integrare europeană. În procesul cercetării aplicative au fost realizate *studii de caz* cu conotație comunitară privind impactul factorului extern asupra dezvoltării potențialului uman prin colaborare internațională și diplomație socială, prezentate în subcompartimentul 3.2.

În **subcompartimentul doi, intitulat „Dimensiuni internaționale ale politicilor de dezvoltare a potențialului uman național”** sunt analizate principalele dimensiuni și strategii internaționale care contribuie la dezvoltarea potențialului uman: *pacea globală, mediul ambiant global, educația globală, sănătatea globală și tehnologiile informaționale globale*. Toate cinci dimensiuni internaționale ale politicii de dezvoltare a potențialului uman în contextul globalizării sunt expresia politicilor și strategiilor internaționale de dezvoltare ce formează fundamentele relațiilor de cooperare la nivel individual, național și global. *Mecanismul politic relevant pentru implementarea dimensiunilor politice ale dezvoltării potențialului uman în interiorul oricărei entități statale, privită în contextul globalizării, este în concepția guvernării responsabile*. În condițiile globalizării, implementarea strategiilor internaționale de dezvoltare a potențialului uman devine parte componentă a dezvoltării durabile și dezvoltării socio-umane.

În plan politic strategiile politice internaționale de dezvoltare exprimă voința de a acționa într-o formă definită asupra realității politice, astfel încât viitorul să fie dominat și să fie reduse incertitudinile dezvoltării, oricare ar fi reacțiile concurenților politici interni sau externi. Strategia

este știința și arta utilizării forțelor politice, economice, psihologice și militare ale unui stat sau grup de state pentru a oferi suport maxim și a asigura reușita politicilor adoptate în timp de pace sau război. Strategiile politice de dezvoltare cuprind următoarele coordonate: definirea câmpului de activitate; precizarea vectorului de dezvoltare (stabilirea direcției sau direcțiilor principale de acțiune); folosirea avantajelor ce rezultă din contextul de acțiune; asigurarea reușitei unei acțiuni în raport cu posibilele dificultăți, obstacole sau rezistențe. În majoritatea cazurilor strategiile internaționale de dezvoltare al potențialului uman aplică modelul neoliberal al statului minim și cuprind totalitatea acțiunilor comune de extindere a oportunităților pentru valorificarea potențialului și demnității umane în cadrul colaborării internaționale.

*Condiția principală pentru dezvoltarea potențialului uman se referă la strategiile politice de menținere a păcii globale. Aspirația pentru pace a dominat din cele mai vechi timpuri gândirea politică. Măsurile politice de asigurare a păcii au venit ca urmare a temerilor față de puterea distructivă a armamentului. Pacea nu este numai lipsa violenței. Pacea se manifestă numai în raport cu dominația justiției în toate sferle vieții sociale. Acesta este un ideal care nu încetează a fi scopul politicii naționale și internaționale contemporane. Una din cele mai importante inițiative globale este Agenda ONU pentru Pace care cuprinde patru direcții de acțiune: diplomatie preventivă (*preventive diplomacy*); instaurarea păcii (*peace-making*); menținerea păcii (*peace-keeping*); consolidarea păcii (*post-conflict peace-building*). În prezent, sistemul ONU susține schimbările de la filosofia războiului la filosofia păcii prin implementarea programului global *Spre o Cultură a Păcii*. Conceptul culturii păcii este o alternativă la ostilitatea și agresivitatea umană și, soluție posibilă pentru depășirea mentalității bazate pe forță și frică. Conceptul este parte indispensabilă în majoritatea acțiunilor globale și programelor politice naționale de dezvoltare prin promovarea *non-violenței față de societate și individ, respectarea drepturilor fundamentale ale omului, democrație, supremația legii și participarea cetățenilor la guvernare, toleranță politică, religioasă și de altă natură, diversitate culturală, educație în spiritul umanității și al non – violenței, egalitate de gen, acces liber la informație, dezvoltare umană durabilă, bazată pe coeziunea factorilor sociali, economici și de mediu.**

*Mediul ambiant este un bun comun al întregii omeniri, deoarece deteriorarea mediului nu are frontiere politice, etnice sau economice. Procesele dezvoltării-degradării mediului ambiant și potențialului uman sunt interdependente. Scopul inițiativelor politice internaționale privind protecția mediului ambiant este de a dezvolta o nouă etică ecologică (o atitudine și un comportament autentic față de mediului ecologic) care determină relațiile om-natură, societate-mediul în procesul de autoafirmare. Inițiativele internaționale se referă la elaborarea cadrului legal și adoptarea convențiilor internaționale care reglementează managementul ecologic durabil*

și crearea instituțiilor specializate locale, naționale și internaționale *Convenția-cadru ONU privind schimbările climatice, Convenția ONU asupra diversității biologice, Convenția ONU și Planul de Acțiuni privind combaterea deșertificării, Agenda XXI, etc.*

*A treia dimensiune politică internațională a dezvoltării potențialului uman se referă la educația globală.* Educația este cea mai importantă componentă nematerială în formarea personalității, dezvoltarea capacităților și realizarea aspirațiilor individuale și sociale. Educația constituie un instrument esențial în satisfacerea nevoii de cunoaștere prin dezvoltarea aptitudinilor spirituale ale individului. Indirect, educația pregătește intelectual și moral individul pentru realizarea rolului său social în societatea contemporană. Cu suportul Băncii Mondiale, a fost elaborată Strategia pentru Educație 2020 în baza a trei principii: a investi la etapa inițială, a investi inteligent, a investi în interesul tuturor. *Dezvoltarea potențialului uman în contextul globalizării este imposibilă fără implicațiile domeniului politic pe plan național și internațional pentru asigurarea sănătății populației.* Monitorizarea și asigurarea cooperării internaționale în domeniul sănătății este efectuată de către Organizația Mondială a Sănătății. Ideea politică principală privind sănătatea umană este de a menține omul într-o stare fizică și psihică corespunzătoare pentru a fi util și productiv în societatea modernă.

*Un impact semnificativ pentru dezvoltarea potențialului uman în contextul globalizării îl are dimensiunea politică în sfera tehnologiei, științei și inovației.* Progresul tehnico-științific, răspândirea tehnologiilor informaționale și comunicațiilor în toate sferele vieții sociale au lărgit interdependența între state. La ora actuală, inovația tehnologică reprezintă un instrument politic operațional ce sporește eficiența funcționării sistemului administrativ social menit să asigure integrarea, adaptabilitatea și flexibilitatea tuturor sferelor și la toate nivelurile vieții sociale contemporane. Implementarea cu succes a strategiilor internaționale de dezvoltare depinde de calitatea guvernării naționale, funcționarea sistemului administrativ de stat și promovării politicii de dezvoltare a potențialului uman din perspectiva dezvoltării sustenabile și integrării europene a Republicii Moldova. Soluțiile naționale privind implementarea politicii internaționale de dezvoltare a potențialului uman la etapa actuală presupun susținerea inițiativelor civice, promovarea antreprenoriatului social și inovațional, acordarea asistenței pentru dezvoltarea relațiilor de muncă și orientare profesională, implementarea principiului politicii europene, sporirea calității sistemului educațional național pe parcursul vieții, din perspectiva procesului de la Bologna, etc.

În **subcompartimentul trei, intitulat „Riscuri și amenințări asupra dezvoltării potențialului uman din Republica Moldova”** sunt analizate cauzele principalele ale crizei multidimensionale care diminuează dezvoltarea potențialului uman și modernizarea țării la etapa

actuală a procesului de integrare europeană. În prezent, comunitatea științifică și politică autohtonă nu are conturată o viziune integră despre esența crizei multidimensionale din țară. Ca obiect de studiu științific, criza multidimensională continuă să fie investigată fragmentar, limitându-se numai la descrierea specificului politic sau socio-economic [48].

În această ordine de idei, criza multidimensională reprezintă o multitudine de probleme care blochează dezvoltarea și realizarea potențialului uman. Criza multidimensională este alimentată de influența externă a problemelor globale și multitudinea de probleme specifice ce apar în interiorul Republicii Moldova. Criza multidimensională persistă în Republica Moldova din două cauze majore. În primul rând, factorii de decizie politică și societatea civilă, subestimează valoarea umană în procesul dezvoltării și modernizării țării. Ca rezultat, factorul uman, relațiile umane, resursele umane, capitalul uman, potențialul uman nu sunt plasate în centrul politicilor de dezvoltare sustenabilă. În al doilea rând, criza, starea de supraviețuire și incertitudine mai persistă, deoarece subestimând valoarea factorului uman în cadrul dezvoltării, instituțiile guvernamentale și societatea civilă nu și-au consolidat eforturile pentru crearea *nucleului social* în Republica Moldova. În concepția dimensiunilor politice ale dezvoltării potențialului uman, existența *noului nucleu social* este condiția principală sau punctul „0” de la care pornește estimarea dezvoltării sustenabile, creșterea calității vieții și bunăstării în contextul globalizării. O astfel de abordare ne permite să plasăm individul în centrul realității social-politice, ca purtătorul capacităților intelectuale necesare pentru depășirea problemelor sociale.

În pofida dificultăților economice și instabilității politice din Republica Moldova, oamenii de știință continuă să caute soluții relevante. Cu toate acestea, pînă în prezent, oficial nu sunt aprobate spre implementare politică nici un model de dezvoltare națională, elaborat de către savanții din Republica Moldova. Nu sunt suficient transparente nici mecanismele de conlucrare între știință-politică-mediul de afaceri, nici rezultatele pozitive obținute în procesul dezvoltării sociale și umane. În cadrul cercului vicios al crizei multidimensionale, contribuția guvernării politice se limitează doar la lansarea declarațiilor despre bunăstare și prosperitate. Prin semnarea documentelor ONU, Republica Moldova și-a asumat responsabilitatea de a aplica un model al guvernării democratice și a implementa la nivel național obiectivele strategiilor internaționale de dezvoltare sustenabilă. În pofida acestui fapt, în practică sunt mulți factori care nu permit depășirea crizei economice și integrarea europeană cu succes. Riscurile și amenințările privind dezvoltarea potențialului uman din Republica Moldova au fost grupate în *factori politico-juridici, politico-administrativi, socio-culturali, demografici și economici*.

În cazul Republicii Moldova edificarea statului de drept nu este finalizată, deoarece reformele instituționale sunt inconsecvente și contradictorii. Principalii factori de risc și



amenințare la adresa dezvoltării potențialului uman și modernizarea țării sunt lipsa unui nucleu social nou, ca rezultat al subestimării valorii factorului uman în procesul dezvoltării; politicile guvernamentale de dezvoltare din deficit de resurse financiare și tehnologice ignoră necesitățile și interesele capitalului uman; din lipsa de comunicare eficientă și non-violentă între instituțiile guvernamentale și societatea civilă, resursele umane sunt nemulțumite de situația economică și direcțiile de dezvoltare; potențialul uman este risipit din lipsa perspectivelor pentru aplicare profesională și creativă în țară în rezultatul guvernării ineficiente și promovării reformelor constituționale, instituționale sau administrativ-teritoriale inconsecvente. La începutul secolului XXI, Republica Moldova a declarat voința politică de a aplica la nivel național modelul guvernării responsabile pentru dezvoltare sustenabilă. În esență dezvoltarea umană și socială depind de capacitatea guvernării politice față de aplicarea consecventă a politicilor naționale și internaționale privind formarea, dezvoltarea și realizarea potențialul uman - elementul cheie a procesului de tranziție social-economică și politică. Până în prezent, Republica Moldova se confruntă cu diverse probleme de ordin constituțional, politic, economic, teritorial-administrativ, demografic și social care afectează grav dezvoltarea potențialului uman. În condițiile de criză, incertitudine și instabilitate este necesară combaterea factorilor de risc și regândirea tendințelor și perspectivelor dezvoltării naționale. Depășirea crizei multidimensionale și modernizarea Republicii Moldova în contextul globalizării, în baza forțelor proprii, este posibilă prin aplicarea politicilor de valorificare și dezvoltare a potențialului uman.

În compartimentul 3, intitulat „**Priorități naționale de dezvoltare a potențialului uman în condițiile globalizării**” sunt cercetate prioritățile, programelor și factorilor interni și externi de dezvoltare a potențialului uman în contextul internațional contemporan. La etapa actuală a procesului globalizării, comunitatea internațională răspunde provocărilor globale prin diverse inițiative, programe și strategii internaționale de dezvoltare. Scopurile și obiectivele lor sunt recomandate drept bază conceptuală pentru politicile naționale de dezvoltare. În baza acestor documente statele-membre elaborează strategii și programe naționale pentru soluționarea problemelor globale la nivel local, național și regional. În Republica Moldova au fost elaborate diverse programe și strategii de dezvoltare social-economică care trebuia să influențeze asupra dezvoltării socio-umane.

În subcompartimentul întâi, intitulat „**Politici naționale ale Republicii Moldova de dezvoltare a potențialului uman în contextul integrării europene**” sunt analizate eficiența implementării priorităților și programelor de dezvoltare, cercetarea impactului lor asupra dezvoltării-realizării-apărării-păstrării potențialului uman disponibil. Cercetarea efectuată a arătat unele succese social-economice din perioada de tranziție a Republicii Moldova și

vulnerabilități în depășirea influenței negative a unor factori interni și externi, condiționate de globalizare, criză economică mondială, dezintegrarea țării, precum și tendințele și perspectivele de mișcare în procesul de integrare europeană. Totodată, la etapa contemporană Republica Moldova încă nu dispune de o viziune consolidată asupra priorităților naționale de dezvoltare social-economică și realizarea aspirațiilor de integrare europeană. Noua viziune politică ar aduce claritate conceptuală referitor la valorile fundamentale ale dezvoltării sociale-economice, umanitare și principiile funcționării sistemului politic în cadrul dezvoltării durabile a Republicii Moldova în contextul globalizării.

În perioada de independență, instituțiile guvernamentale au elaborat și propus spre implementare un șir de programe politice de dezvoltare cu impact indirect asupra dezvoltării potențialului uman: *Moldova 2020 – Strategia Națională de dezvoltare: 7 soluții pentru creșterea economică și reducerea sărăciei*; *Programul strategic de modernizare tehnologică a guvernării (e-transformare)*; *Relansăm Moldova: Prioritățile de dezvoltare pe termen mediu*; *Strategia națională de dezvoltare pe anii 2008-2011*; *Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului în Moldova “Noi provocări – noi sarcini”*; *Strategia Națională de edificare a societății informaționale – “Moldova electronică”*; *Programul Național Satul Moldovenesc (2005-2015)*; *Strategia națională de prevenire și combatere a corupției*; *Strategia de Creștere Economică și Reducere a Sărăciei (2004-2006), etc.*

Preocuparea politicii naționale pentru necesitatea dezvoltării resurselor umane este declarată în cadrul Planului Național de Dezvoltare a Republicii Moldova (2008-2011), deoarece *oamenii reprezintă principala sursă de progres al Republicii Moldova în calea sa spre modernizare. Resursele umane educate, sănătoase, cu un potențial fizic și intelectual înalt, capabile de instruire pe tot parcursul vieții și adaptabile la schimbările economice, sunt esențiale pentru un model de creștere economică bazat pe competitivitate, eficiență și calitate* [49, p. 102].

Prioritățile strategice ale *Strategiei de dezvoltare* sunt: consolidarea statului democratic modern bazat pe principiul supremației legii; reglementarea conflictului transnistrean și reintegrarea țării; sporirea competitivității economiei naționale; dezvoltarea resurselor umane, încadrarea în câmpul muncii și promovarea incluziunii sociale; dezvoltarea regională. Obiectivele dezvoltării naționale sunt: crearea condițiilor pentru îmbunătățirea calității vieții populației prin consolidarea fundamentului pentru o creștere economică durabilă și incluzivă; transformarea Republicii Moldova într-un stat reintegrat, cu un sistem de justiție modern, care să asigure egalitatea tuturor cetățenilor în fața legii; să fie redus fenomenul corupției; să fie

asigurate creșterea economică și creșterea veniturilor tuturor păturilor sociale; să fie susținută participarea tuturor regiunilor și comunităților; să fie garantate serviciile educaționale, medicale și sociale de calitate tuturor cetățenilor; ajustarea politicilor naționale la cele europene, să îmbunătățească imaginea țării ca membru binevenit în familia europeană. Modernizarea Republicii Moldova se axează pe principiul dezvoltării capacităților naționale, în următoarele domenii prioritare: a) *governarea democratică, justiție, egalitatea și drepturile omului*; b) *dezvoltarea umană și incluziunea socială*; c) *angajamentele în domeniul mediului, schimbărilor climatice și gestionării riscurilor de dezastră* [50, 51].

Reformele social-economice, implementate pe parcursul perioadei de tranziție, au adus la descreșterea bunăstării cetățenilor și un flux enorm al migrației forței de muncă nereglementate și ilegale. Concomitent, din partea guvernării a fost manifestată susținere insuficientă a resurselor umane, precum și neînțelegerea valorii și locului politicii de dezvoltare a capitalului uman în procesul de consolidare socială, economică și politică în cadrul interesului național. Aceste premize au condiționat principala provocare pentru Republica Moldova – politica de dezvoltare a potențialului uman.

Cercetarea analitică a priorităților naționale de dezvoltare a potențialului uman în contextul globalizării scoate în evidență necesitatea actualizării Proiectului Strategiei Naționale de Dezvoltare Durabilă și completării adiționale cu politici privind *strategia națională de dezvoltare a potențialului uman* național. Determinarea politicii în domeniul respectiv reprezintă nucleul, scopul și factorul implementării reformelor de modernizare sistemică a țării în contextul dezvoltării durabile. Precum și includerea în acest proces a societății civile în baza principiilor democratice, în calitate de factor important al dezvoltării capitalului uman și proceselor de integrare europeană a Republicii Moldova. Consolidarea și dezvoltarea potențialului uman pentru relansarea economiei, formarea capitalului uman în corespundere cu cerințele științifice, tehnologice și informaționale, reintegrarea infrastructurilor sociale ale țării, reforma sistemului de securitate socială, ecologică și de apărare națională, ajustarea instrumentelor de monitorizare a performanțelor politice, economice și sociale, de protecție a mediului ambiant în conformitate cu parametrii dezvoltării globale – toate aceste politici sunt necesare pentru depășirea crizei și formarea fundamentelor strategiei revizuite a dezvoltării durabile - *Moldova XXI*, bazate pe capitalul uman național reintegrat și valorificat.

În **subcompartmentul doi, intitulat „Contribuția colaborării internaționale la dezvoltarea potențialului uman din Republica Moldova”** sunt analizate impactul factorului extern, programelor și proiectelor internaționale, asupra dezvoltării potențialului uman din Republica Moldova. În proces de confruntare cu probleme actuale ale Republicii Moldova în

coraport cu cerințele dezvoltării globale și standardele europene, un rol important aparține colaborării internaționale în diferite domenii, inclusiv prin intermediul instrumentelor diplomației sociale.

Sub presiunea provocărilor externe globale și acțiuni politice interne inconsecvente și contradictorii, comunitatea internațională acordă sprijin Republicii Moldova pentru dezvoltarea capacităților naționale în următoarele domenii prioritare: guvernare democratică, justiție, egalitatea genurilor și respectarea drepturilor omului; dezvoltarea umană și incluziunea socială; îndeplinirea angajamentelor privind mediul, schimbările climatice și prevenirea catastrofelor naturale. Sporirea numărului proiectelor statale și internaționale cu participare civică și socială a tineretului pot contribui la diminuarea efectelor sărăciei și exodului ilegal al forței economice active. Aplicarea dimensiunilor politice de dezvoltare a potențialului uman în procesul de depășire a crizei și modernizării social-economice a Republicii Moldova este strategia, care corespunde concepției internaționale de dezvoltare durabilă și creșterea bunăstării populației în coraport cu standardele europene.

Perspectiva dezvoltării naționale prin implementarea standardelor europene în toate sferele vieții sociale în Republica Moldova, foarte mult depinde de factorul extern. Suportul comunității internaționale trebuie valorificat prin funcționarea principiilor dezvoltării democratice: guvernarea responsabilă, cetățenia activă, parteneriat și dialog social între stat, societate civilă și business. Eforturile comune ale statului, societății civile și actorilor internaționali trebuie orientate la sporirea investițiilor în capitalul uman prin creșterea gradului de instruire a populației, asimilarea tehnologiilor informaționale și inovații, asigurarea securității ecologice, realizarea principiilor democratice în toate sferele vieții sociale, economice și politice [52].

Impactul fenomenului asistenței civice internaționale, ONG-urilor și voluntariatului asupra dezvoltării sustenabile și economiei naționale în procesul modernizării Republicii Moldova, nu poate fi neglijat de către știința politică și relațiile internaționale contemporane. Studiile realizate în domeniul dezvoltării organizațiilor neguvernamentale din Republica Moldova atestă schimbări pozitive, creșterea înțelegerii reciproce și cunoașterea rolului fiecăruia în relațiile de cooperare dintre ONG-uri și autoritățile locale și centrale. O analiză cantitativă a evoluției sectorului asociativ din Republica Moldova constată o creștere a numărului organizațiilor înregistrate și intensificarea contribuției civice a cetățenilor în dezvoltarea comunităților. Legislația permite înregistrarea a trei forme organizatorico-juridice a organizațiilor neguvernamentale din Republica Moldova: *asociație obștească, fundație și instituție obștească*. Datele cantitative înregistrează creșterea contribuției organizațiilor neguvernamentale în domeniul social și educație. Cu toate acestea, instituțiile guvernamentale din Republica Moldova mai trebuie să

promoveze politici practice pentru formarea culturii de contribuție civică prin voluntariat în societatea moldovenească.

La nivel național, dezvoltarea potențialului uman prin participare civică a fost analizată în baza experienței acumulate în cadrul Centrului Programelor de Contribuție Civică, fondat în baza colaborării internaționale interuniversitare între Universitatea de Stat din Moldova și Universitatea Rutgers (New Jersey, SUA), program finanțat de către Departamentul de Stat din SUA, în perioada 2002-2005 [53, 54, 55].

Un alt aspect politic important se referă la rolul diplomației sociale în susținerea dezvoltării potențialului uman al comunităților cetățenilor din Republica Moldova plecați peste hotare. În acest scop, în perioada iulie-august 2006 a fost realizat un studiu pe teren în Portugalia, în cadrul căruia a fost analizată evoluția relațiilor diplomatice bilaterale între Republica Moldova și Republica Portugheză și impactul lor asupra dezvoltării capacităților comunității cetățenilor, mecanismele de integrare și adaptare socială. Investigația științifică pe teren a fost realizată în parteneriat cu Centrul Cultural Moldav, cu susținerea Înaltului Comisariat pentru Migranți și Dialog Intercultural (ACIDI) și Universitatea din Lisabona. În perioada anilor 2006–2008, au fost aprobate mecanismele de colaborare internațională prin diplomația socială pentru dezvoltarea potențialului uman în cadrul diasporei cetățenilor Republicii Moldova plecați în Portugalia [56, 57, 58, 59].

În acest proces de confruntare cu problemele actuale ale modernizării Republicii Moldova este evidențiat rolul important al participării civice internaționale și diplomației sociale globale pentru depășirea amenințărilor contemporane. Cercetarea efectuată a influenței celor mai valoroase programe internaționale și europene, studiului de caz al rezultatelor diplomației sociale din cadrul programelor interuniversitare USM-Universitatea Rutgers din SUA, USM-diaspora moldovenilor din Portugalia, au argumentat necesitatea participării tineretului în programe și proiecte de mobilitate științifică sau educație, precum și rolul pozitiv al cooperării internaționale pentru dezvoltarea potențialului uman din Republica Moldova.

## CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

În urma studiilor istoriografice, teoretico-conceptuale și analitico-aplicative efectuate în procesul de cercetare a dimensiunilor politice ale dezvoltării potențialului uman din Republica Moldova în contextul globalizării *a fost soluționată problema științifică și argumentate subiectele propuse pentru susținere*. Ca rezultat al investigațiilor efectuate sunt prezentate următoarele **concluzii**:

- Studiul asupra schimbărilor globale atestă o criză identitară de amploare și transformări profunde sub aspectul social al naturii umane, societății și fundamentelor guvernării politice, luate în contextul globalizării. Necesitatea examinării complexe a dimensiunilor politice ale dezvoltării potențialului uman în cadrul teoriei relațiilor internaționale contemporane este condiționată de amplificarea problemelor globale care pun în pericol existența omului și dezvoltarea umană, precum și de creșterea implicării organizațiilor internaționale în realizarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului la nivelurile global, național și local.

- Transformările globale impun elitele naționale și organizațiile internaționale să-și redefinească principiile guvernării politice în scopul asigurării dezvoltării socio-umane. În condițiile globalizării, provocarea principală pentru guvernele naționale ale statelor mari și mici în egală măsură, constă în promovarea acțiunilor politice care susțin dezvoltarea și realizarea potențialului uman, ca factor principal al dezvoltării sustenabile.

- Aplicarea dimensiunilor politice ale dezvoltării potențialului uman reprezintă scopul social-politic și nivelul guvernării responsabile. Guvernarea politică este obligată să garanteze prin acte legislative și strategii speciale condiții echitabile pentru satisfacerea nevoilor fundamentale umane, respectarea drepturilor omului și demnității umane, garantarea accesului egal la oportunități pentru realizarea potențialului uman în procesul dezvoltării sociale.

- Contribuția guvernelor naționale la acest proces se bazează pe responsabilitatea și mobilizarea capacităților umane și instituționale pentru promovarea principiilor și valorilor democratice în cadrul guvernării politice și administrative, participarea activă a societății civile în implementarea politicilor de dezvoltare prin cooperare, dialog social, cetățenie activă și contribuție civică.

- Dimensiunile internaționale ale dezvoltării potențialului uman prin politici și strategii multinivelare și complexe de menținere a păcii globale, păstrarea mediului ambiant și ocrotirea sănătății populației, asigurarea accesului la educație calitativă și utilizarea tehnologiilor informaționale contribuie la atingerea obiectivelor de dezvoltare durabilă și socio-umană la nivel individual, național și global.

*Perspectivile cercetării problemei științifice* constă în aprofundarea investigațiilor politologice vis-a-vis de aspectele social-economice ale dezvoltării potențialului uman în scopul redresării economiei naționale în contextul globalizării; identificarea dimensiunilor politice de consolidare și apărare al potențialului uman în condițiile migrației internaționale; analiza politicilor privind aplicarea potențialului civic în procesul de resocializare al cetățenilor-migranți din Republica Moldova, valorificarea și dezvoltarea potențialului lor la etapa contemporană.

**În baza rezultatelor obținute și concluziilor formulate, considerăm oportun să înaintăm următoarele recomandări:**

1. Guvernul, instituțiile de cercetare științifică și societatea civilă, în baza atribuțiilor și domeniilor de activitate, trebuie să evalueze impactul strategiilor și programelor politice de dezvoltare națională și sectorială la dezvoltarea potențialului uman din Republica Moldova. În baza expertizei efectuate trebuie identificate politicile sociale și economice, factorii interni și externi care au creat situația și probleme actuale de dezvoltare socio-umană.

2. Instituțiile guvernamentale și societatea civilă trebuie să manifeste voință publică de a consolida capacitățile umane și instituționale pentru a formula o viziune comună despre ce și cum va fi dezvoltat și modernizat în Republica Moldova. În urma obținerii consensului și consolidării eforturilor între instituțiile guvernamentale centrale, administrația publică locală, comunitatea academică și societatea civilă de a elabora *Strategia națională de dezvoltare a potențialului uman* în contextul dezvoltării sustenabile.

3. Guvernarea politică, partidele politice, societatea civilă în condițiile deficitului de resurse naturale, financiare și tehnologice ale țării, ar trebui să promoveze dezvoltarea potențialului uman ca o prioritate în politica internă și cea externă, ca valoare social-politică și componentă importantă în structura interesului național al Republicii Moldova.

4. Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova și Academia de Științe a Moldovei trebuie să-și consolideze capacitățile pentru valorificarea potențialului uman în cadrul politicii externe, promovând diplomația prin știință, tehnologie și inovație în contextul edificării economiei bazate pe cunoaștere și procesul de integrare europeană.

## BIBLIOGRAFIE

1. Maslow A.H. Motivație și personalitate. București: Trei, 2007. 510 p.
2. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы. Москва: Смысл, 1999. 425 с.
3. Lasswell H. A Pre-view of Policy Sciences. New York: Elseiver, 1971. 173 p.
4. Putnam R., Leonardi R., Nanetti R. Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy. Princeton University Press, 1993. 280 p.
5. Mathews D. Politica pentru fiecare. Să găsim o voce publică responsabilă. București: Ed. a 2-a. 1999. 279 p.
6. Held D. ș.a. Transformări globale: politică, economie și cultură. Iași: Polirom, 2004. 576 p.
7. Stiglitz J. Mecanismele globalizării. Iași: Polirom, 2008. 310 p.
8. Stiglitz J. Globalizarea: speranțe și deziluzii. București: Economică, 2005. 448 p.
9. Bauman Z. Globalizarea și efectele ei sociale. Prahova: Antet, 2001. 128 p.
10. Toffler A. Șocul Viitorului. București: Politica, 1973. 370 p.
11. Toffler A. Al treilea val. București: Politica, 1983. 340 p.
12. Toffler A. A crea o nouă civilizație. Prahova: Antet, 1995. 120 p.
13. Naisbitt J. Megatendințe. Zece noi direcții care ne transformă viața. București: Politică, 1989. 368 p.
14. Marcuse H. Scrieri filozofice. București: Politică, 1977. 535 p.
15. Gamble A. Politica și Destin. Prahova: Antet, 2006. 104 p.
16. Morgenthau H. Politica între națiuni: Lupta pentru putere și lupta pentru pace. Iași: Polirom, 2007. 736 p.
17. Waltz K. Omul, statul și războiul. Iași: Institut European, 2001. 296 p.
18. Waltz K. Teoria politicii internaționale. Iași: Polirom, 2006. 328 p.
19. Rosenau J. Schimbarea, complexitatea și administrarea într-un spațiu ce se globalizează. În: Dezbateri asupra administrării. Chișinău: Știința, 2006, p. 117-139.
20. Человеческий потенциал: опыт комплексного подхода. Москва: Эдит. УРСС, 1999. 176 с.
21. Многомерный образ человека: Комплексное междисциплинарное исследование человека. Москва: Наука, 2001. 237 с
22. Человеческий потенциал России: интеллектуальное, социальное, культурное измерение. Москва: Институт человека РАН, 2002. 265 с. [http://iph.ras.ru/uplfile/root/biblio/2002/ChelPotenc\\_1.pdf](http://iph.ras.ru/uplfile/root/biblio/2002/ChelPotenc_1.pdf) (vizitat 25.06.2012)
23. Человеческий потенциал как критический ресурс России. М: ИФРАН, 2007. 175 с.
24. Информационно-исследовательский портал Московского Гуманитарного Университета. Человеческий потенциал России. <http://www.hdirussia.ru/2> (vizitat 10.06.2009)
25. Академик Фролов И.Т. <http://www.frolov-it.ru/main.html> (vizitat 25.06.2012)
26. Академик Юдин Б.Г. <http://www.hdirussia.ru/127> (vizitat 25.06.2012)
27. Заславская Т.И. Человеческий потенциал в современном трансформационном процессе. Общественные науки и современность (ОНС), 2005, nr. 3, с. 5-16.
28. Заславская Т.И. Человеческий потенциал в современном трансформационном процессе. Общественные науки и современность (ОНС), 2005, nr. 4, с.13-25.
29. Петров В.М. Человеческие потенциалы и их распределение. În: Человек, 1998, nr. 6, с. 5-21.
30. Волков Ю.Г., Поликарпов В.С. Энциклопедический словарь «Человек». Москва: Гардарики, 2000. 520 с.
31. Мелник Б. Человеческий потенциал: взгляд из Молдавии. <http://www.hdirussia.ru/71> (vizitat 20.06.2012)



32. Danii T. Calitatea vieții populației Republicii Moldova în perioada de tranziție: probleme și tendințe sociale (analiză și evaluare sociologică). Autoref. tezei de dr. hab. în sociologie. Chișinău, 2004. 50 p.
33. Мошняга В., Руснак Г. Мы строим Европу. И не только... Кишинев, 2005. 190 с.
34. Moșneaga V., Rusu R. Formarea diasporei moldovenești peste hotare : estența și specificul. În: Moldoscopie (Probleme de analiză politică), Nr. 1 (XL), 2008, p. 91-104.
35. Moraru V. Republica Moldova - provocările migrației. Chișinău: Știința, 2010. 148 p.
36. Roșca Al. Diferențierea, egalitatea, echitatea și integrarea socială în condițiile tranziției. În: Materialele conf. int. „Procesele integraționiste din Republica Moldova: Elaborarea strategiei naționale”. Chișinău, 2000, 304 p.
37. Ursul A., Rusandu I., Capcelea A. Dezvoltarea durabilă: abordări metodologice și de operaționalizare. Chișinău: Î.E.P.Știința, 2009. 252 p.
38. Теоса В. Республика Молдова: практические социальные политики в контексте глобализации труда. Кишинев: СЕР USM, 2006. 330 с.
39. Теоса В. Человеческий потенциал Молдовы и социальная политика. În: Moldoscopie (Probleme de analiză politică), 2000, nr. XIV, p. 106-117. <http://reviste.asm.md/files/m14.pdf> (vizitat 10.06 2009)
40. Timuș A. Interesele, binele omului – problema-cheie a reformelor. Sinteze sociologice. Chișinău: Paragon, 2006. 273 p.
41. Timuș A. Perfecționarea politicii sociale – imperativul timpului. Sincronizarea dezvoltării economiei și a potențialului uman cere o interacțiune dialectică. În: Materialele conf. șt. consacrate Zilei Mondiale a Filosofiei. Chișinău: Pontos, 2007, p. 168-173.
42. Varzari P. Sfera muncii: problema optimizării potențialului uman, Chișinău, 1995. 125 p.
43. Varzari P. Producția și omul: potențialul creator al personalității în sfera muncii. În: Revistă de Filozofie și Drept, 1992, nr. 1(99), p. 3-13.
44. Plugaru L. Capitalul uman în contextul transformărilor sociale (în baza materialelor din Republica Moldova). Autoref. tezei de dr. în sociologie. Chișinău, 2008. 34 p. <http://www.cnaa.md/thesis/11164/> (vizitat 10.06 2009)
45. Goodin R., Klingemann H. Manual de știință politică. Iași: Polirom, 2005. 735 p.
46. Slobodeniuc Gh. Conceptul de „potențial uman”: esența și structura. În: Materialele conf. șt. naț. „Filosofia și perspectiva umană”. Chișinău: Pontos, 2007, p. 260-267.
47. Slobodeniuc Gh. Problema dezvoltării potențialului uman în teoria și practica relațiilor internaționale contemporane. În: Materialele conf. șt. intern. “Filosofia în contextul științei contemporane”. Chișinău: ASEM, 2009, p. 207-212.
48. Slobodeniuc Gh. Problema crizei multidimensionale din Republica Moldova: esență, structură și soluții. În: Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice, 2008, nr.1 (146), p. 102-107. <http://ifilos.asm.md/pdf/Revista%202008-1%20JIS%20B5.pdf> (vizitat 10.06 2009)
49. Legea RM nr. 295-XVI din 21.12.2007 privind aprobarea Strategiei Naționale de Dezvoltare pe anii 2008-2011. <http://www.edu.md/files/unsorted/1.%20Strategia%20Nationala%20de%20Dezvoltare,%202008-2011.pdf> (vizitat 25.06.2012)
50. Cadru de parteneriat între Națiunile Unite – Republica Moldova “Spre Unitate prin Acțiune” (2013 – 2017). Chișinău, 2012. 36 p. [http://www.un.md/news\\_room/pr/2012/undaf/United\\_Nations\\_Republic\\_of\\_Moldova\\_Partnership\\_Framework\\_Rom.pdf](http://www.un.md/news_room/pr/2012/undaf/United_Nations_Republic_of_Moldova_Partnership_Framework_Rom.pdf) (vizitat 25.06.2012)
51. Cadrul Națiunilor Unite de Asistență pentru dezvoltare 2007-2011. Republica Moldova. Chișinău: Cartier, 2006. 72 p.

52. Slobodeniuc Gh. Corelația politicilor de dezvoltare a potențialului uman și pilonii societății bazate pe cunoaștere. În: Materialele conf. șt. intern. “Societatea contemporană în viziunea tinerilor cercetători: provocări, contribuții, perspective”. Chișinău: Institutul Integrare Europeană și Științe Politice al AȘM, 2010, p. 110-117.
53. Slobodeniuc Gh. Conceptul de “contribuție civică” și valorificarea potențialului uman din Republica Moldova. În: Materialele conf. șt. intern. „Conceptul de contribuție civică în contextul pregătirii universitare: aspecte teoretico - metodologice”. Chișinău: Business-Elita, 2003, p.171-174.
54. Slobodeniuc Gh., Pisica M. CEPO – mediator în sistemul de relații educație – societate. În: Materiale simp. șt. intern. „Societatea civilă și impactul ei asupra procesului de transformare: studiu analitic”. Chișinău: Elan poligraf, 2004, p. 91-96.
55. **Slobodeniuc Gh.** Globalizarea și dezvoltarea dimensiunii umane. În: Procesul de globalizare: provocări și soluții. Chișinău: CEP, USM, 2004, p. 255-259.
56. Слободенюк Г. Механизмы социальной интеграции эмигрантов из Республики Молдова в Португалии (на примере Культурного Центра Молдовы). În: Materialele conf. intern. “Populația Republicii Moldova în contextul migrațiilor internaționale”. Iași, 2006, c. 31-39.
57. Slobodeniuc Gh. Modernizarea Republicii Moldova prin mobilizarea forțelor proprii: dezvoltarea și realizarea potențialului uman. În: Materiale conf. intern. “Cooperarea regională și integrarea europeană în Sud-Estul Europei: studiu de caz”. Chișinău: USM, 2006. p.152 - 160.
58. Slobodeniuc Gh. Comunitatea moldovenilor din Portugalia: factor extern al dezvoltării potențialului uman (rezultatele investigației de teren). În: Moldoscopie (Probleme de analiză politică), 2007, nr. 4 (XXXIX), p. 155-173.
59. Слободенюк Г., Слободенюк А. Формирование глобальной культуры толерантности и развитие человеческого потенциала. În: Moldoscopie (Probleme de analiză politică), 2010, nr. 3 (L), c. 157-167.

## LISTA PUBLICAȚIILOR ȘTIINȚIFICE ALE AUTORULUI LA TEMA TEZEI

### - Articole în culegeri naționale:

1. Slobodeniuc Gh., Slobodeniuc A. Perspectivele diplomației prin știință, tehnologie și inovație în secolul XXI. În: Știința politică în Republica Moldova: realizări și perspective. Studii internaționale. Chișinău: CEP USM, 2011, p.144-156.
2. Slobodeniuc Gh. Problema crizei multidimensionale din Republica Moldova: esență, structură și soluții. În: Revista de Filozofie, Sociologie și Științe Politice, 2008, nr.1 (146), p. 102-107. <http://ifilos.asm.md/pdf/Revista%202008-1%20JIS%20B5.pdf>
3. Severin E., Slobodeniuc Gh. Inițiativa pentru Excelență în cunoaștere. În: Revista „Akademos”, 2009, nr. 1(12), p. 35 - 37.
4. Slobodeniuc Gh. Dezvoltarea potențialului uman ca premiză în sistemul securității naționale. În: Revista “Studii Internaționale. Viziuni din Moldova”, 2006, nr. 1, vol. 1, p. 43-47.
5. Kujuklu E., Slobodeniuc Gh. Social, Political and Legal Statute of Gagaouz People in the Republic of Moldova. În: Revista “Studii Internaționale. Viziuni din Moldova”, 2007, nr. 2 (3), p.71-78.
6. Turcan V., Slobodeniuc Gh., Ceban A. Events Monitoring as a Reflection of Institutional Strategies in the Sphere of Interethnic Relations. În: Revista “Studii Internaționale. Viziuni din Moldova”, 2007, nr. 2 (3), p.78-103.

### - Articole în reviste de circulație internațională:

1. Slobodeniuc Gh. The Role of Diplomacy through Science, Technology and Innovation in Preventing Natural Disasters. În: NATO Science for Peace and Security Series - E: Human and Societal Dynamics “Correlation Between Human Factors and the Prevention of Disasters”, 2012, vol. 94, p. 24-31.
2. Слободенюк Г., Слободенюк А. Формирование глобальной культуры толерантности и развитие человеческого потенциала. În: Moldoscopie (Probleme de analiză politică), 2010, nr. 3 (L), c. 157-167.
3. Moșneaga V., Slobodeniuc Gh. European Integration of Moldova in Context of the “EU – Moldova” Action Plan. În: International Relations: the Field of Vision and the Persistence of Politics. - St. Petersburg, St. Petersburg State University Press, Rusia, 2008, p. 86-107.
4. Мошняга В., Цуркан В., Слободенюк Г. Испания глазами молдавских трудовых мигрантов. În: Moldoscopie (Probleme de analiză politică), 2009, nr.3 (XLVI), p.134-171 <http://reviste.asm.md/files/M46.pdf>
5. Slobodeniuc Gh. Comunitatea moldovenilor din Portugalia: factor extern al dezvoltării potențialului uman (rezultatele investigației de teren). În: Moldoscopie (Probleme de analiză politică), 2007, nr. 4 (XXXIX), p.155-173.
6. Slobodeniuc Gh. The Global Sustainable Development and Main Environmental National Strategies from the Republic of Moldova. În: NATO Science for Peace and Security Series - E: Human and Societal Dynamics “Risk Assessment as a Basis for Elaboration of Recommendations for Forecast and Prevention of Catastrophes”, 2008, vol. 35, p. 268-273.

7. Teosa V., Moșneaga V., Turcan V., Iurcu S., Slobodeniuc G. Labor migrant remittances: the ways of optimization of social investments. În: Labor migrant remittances: the ways of optimization (workshop). International Labor Organization, Ministry of Economy and Commerce of the Republic of Moldova, European Union, Chișinău, 2005.

#### - Materiale ale comunicărilor științifice:

1. Slobodeniuc Gh. Corelația politicilor de dezvoltare a potențialului uman și pilonii societății bazate pe cunoaștere. În: Materialele conf. șt. intern. "Societatea contemporană în viziunea tinerilor cercetători: provocări, contribuții, perspective". Institutul Integrare Europeană și Științe Politice al AȘM. Chișinău, 2010, p. 110-117.
2. Slobodeniuc Gh. Problema dezvoltării potențialului uman în teoria și practica relațiilor internaționale contemporane. În: Materialele conf. șt. intern. "Filosofia în contextul științei contemporane". Chișinău: ASEM, 2009, p. 207-212.
3. Slobodeniuc Gh. Conceptul de „potențial uman”: esența și structura. În: Materialele conf. șt. naț. „Filosofia și perspectiva umană”. Chișinău: Pontos, 2007, p. 260-267.
4. Slobodeniuc Gh. Conceptul de pace ca obiect de studiu în cadrul disciplinei universitare "Studii de pace în teoria și practica relațiilor internaționale": realizări și perspective. În: Materialele conf. intern. "Familia și cultura păcii în Moldova". Chișinău, 2007.
5. Слободенюк Г. Механизмы социальной интеграции эмигрантов из Республики Молдова в Португалии (на примере Культурного Центра Молдовы). În: Materialele conf. intern. "Populația Republicii Moldova în contextul migrațiilor internaționale". Iași, 2006, c.31-39.
6. Slobodeniuc Gh. Modernizarea Republicii Moldova prin mobilizarea forțelor proprii: dezvoltarea și realizarea potențialului uman. În: Materiale conf. intern. "Cooperarea regională și integrarea europeană în Sud-Estul Europei: studiu de caz". Chișinău: USM, 2006, p.152-160.
7. **Slobodeniuc Gh.** Globalizarea și dezvoltarea dimensiunii umane. În: Procesul de globalizare: provocări și soluții. Chișinău: CEP, USM, 2004, p. 255-259.
8. Slobodeniuc Gh. Republica Moldova: potențial geopolitic și perspectiva extinderii NATO. În: Materialele conf. șt. intern. "Politica externă a Republicii Moldova în contextul extinderii NATO spre Est". Chișinău: CEP USM, 2004, p. 16-17.
9. Slobodeniuc Gh., Pisica M. CEPO – mediator în sistemul de relații educație – societate. În: Materiale simp. șt. intern. „Societatea civilă și impactul ei asupra procesului de transformare: studiu analitic”. Chișinău: Elan poligraf, 2004. p. 91-96.
10. Slobodeniuc Gh. Роль внешнеполитических и внешнеэкономических факторов в реализации на практике концепции ответственного правления. În: Materialele conf. șt. intern. „Развитие государства в современных условиях: взгляд молодежи”. Москва, 2003.
11. Slobodeniuc Gh. Republica Moldova în căutarea vectorului optim de promovare a politicii externe. În: Materialele conf. șt. „Symposia Professorum”, Secția

- Filosofie, Științe Politice și Relații Internaționale. ULIM, 2003.
12. Slobodeniuc Gh. Conceptul de “contribuție civică” și valorificarea potențialului uman din Republica Moldova. În: Materialele conf. șt. intern „Conceptul de contribuție civică în contextul pregătirii universitare: aspecte teoretico - metodologice”. Chișinău: Business-Elita, 2003, p. 171-174.
  13. Slobodeniuc Gh. Factorul politic extern în realizarea concepției «Guvernarea responsabilă și dezvoltarea societății». În: Materialele conf. șt. „Republica Moldova în secolul XXI: viziunea tineretului”. Chișinău, 2002.
  14. Slobodeniuc Gh. Republica Moldova: potențial geopolitic. În: Materialele conf. șt. „Republica Moldova la începutul mileniului III: realități și perspective”. Chișinău, 2001. p. 263-265.

## ADNOTARE

la teza de doctor în politologie ***Dimensiuni politice ale dezvoltării potențialului uman în contextul globalizării (cazul Republicii Moldova)***, autor **Ghenadie SLOBODENIUC**, specialitatea 23.00.04 – Teoria și istoria relațiilor internaționale și dezvoltării globale, Chișinău, 2012

**Structura tezei** cuprinde: introducere, trei compartimente divizate în subcompartimente, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 284 titluri, 141 pagini de text de bază, în anexe din 6 figuri și 12 tabele. Rezultatele științifice obținute au fost publicate în 20 articole științifice.

**Cuvinte-cheie:** dezvoltare umană, dezvoltarea potențialului uman, dezvoltare sustenabilă, dimensiuni politice, globalizare, strategii internaționale de dezvoltare, politici de dezvoltare ale potențialului uman, democrație, diplomație, colaborare internațională, diaspora.

**Domeniul de studiu al cercetării** - teoria relațiilor internaționale, subdomeniu de cercetare al științei politice și corespunde integral pașaportului specialității.

**Scopul lucrării** este de a realiza cercetarea teoretico-conceptuală a dimensiunilor politice și internaționale ale dezvoltării potențialului uman și de a analiza eficiența implementării lor în Republica Moldova în contextul globalizării. Au fost realizate următoarele **obiective:** studierea istoriografică și teoretică a problemei dezvoltării potențialului uman în cadrul științei politice contemporane; cercetarea impactului globalizării, evidențierea riscurilor și amenințărilor asupra dezvoltării potențialului uman la nivele național și internațional; identificarea priorităților politicii naționale ale Republicii Moldova de dezvoltare a potențialului uman și analiza rolului colaborării internaționale privind dezvoltarea potențialului uman din Republica Moldova în condițiile globalizării.

**Noutatea și originalitatea științifică a cercetării** constă în efectuarea cercetării dimensiunilor politice ale problemei dezvoltării potențialului uman în contextul globalizării în cadrul științei politice și relațiilor internaționale; analiza situației actuale și perspectivele implementării politicilor de dezvoltare ale potențialului uman în procesul integrării europene al Republicii Moldova; prezentarea argumentelor științifice privind aplicarea conceptului dezvoltării potențialului uman ca parte componentă a sistemului de valori social-politice și a strategiei de dezvoltare durabilă a Republicii Moldova în condițiile globalizării. **Problema științifică soluționată** în domeniul științei politice și relațiilor internaționale se referă la conceptualizarea, actualizarea și activizarea dimensiunilor politice ale dezvoltării potențialului uman în procesul depășirii crizei multidimensionale și modernizării Republicii Moldova la etapa contemporană.

**Semnificația teoretică a lucrării** cuprinde argumente *teoretico-conceptuale* și *analitico-politologice* referitor la dimensiunile politice ale dezvoltării potențialului uman în contextul globalizării, la etapa integrării europene a Republicii Moldova.

**Valoarea aplicativă a lucrării.** Rezultatele cercetării pot servi în calitate de suport teoretico-metodologic în cercetarea și studierea aspectelor politice și internaționale ale dezvoltării potențialului uman în contextul globalizării, în elaborarea cursurilor universitare în cadrul studiilor problemelor globale, precum și în calitate de bază conceptuală a politicilor și strategiilor naționale în procesul de dezvoltare și realizare a potențialului uman în Republica Moldova.

**Implementarea rezultatelor științifice** a fost efectuată în activitatea de lector universitar în procesul de pregătire profesională a studenților, precum și participând în cadrul proiectelor naționale și internaționale: în perioada anilor 2002–2005, a fost studiat mecanismul de dezvoltare a potențialului uman prin participarea civică a studenților în cadrul Centrului Programelor de Contribuție Civică; în perioada anilor 2006–2008, au fost aprobate mecanismele de colaborare internațională și diplomația socială în dezvoltare a potențialului uman în cadrul diasporei cetățenilor Republicii Moldova plecați în Portugalia.

## АННОТАЦИЯ

к диссертации «**Политические измерения развития человеческого потенциала в контексте глобализации (на примере Республики Молдова)**»,  
автора **Геннадий СЛОБОДЕНЮК**, соискателя ученой степени кандидата политических наук,  
Специальность 23.00.04 – Теория и история международных отношений и глобального развития.  
Кишинев, 2012

**Структура диссертации.** Работа состоит из введения, трёх разделов, выводов и рекомендаций, библиографии из 284 источников, 141 страниц основного текста, приложений из 6 фигур, 12 таблиц. Результаты исследования были изложены в 20 научных статьях, опубликованных в научных журналах.

**Ключевые слова:** развитие человеческого потенциала, устойчивое развитие, политическое измерение, глобализация, международные стратегии развития, политика развития человеческого потенциала, демократия, дипломатия, международное сотрудничество, диаспора.

**Область исследований** – история и теория международных отношений и глобальных процессов в контексте политических наук, что полностью соответствует паспорту специальности.

**Цель исследования** выявить, теоретико-концептуальные основы политических и международных аспектов развития человеческого потенциала и анализ их эффективного применения в Республике Молдова в контексте глобализации. Для реализации этой цели были определены следующие **научные задачи:** изучить историографию, проанализировать теоретико-концептуальные основы и сформулировать методологию аналитического исследования политических аспектов развития человеческого потенциала в теории международных отношений; исследовать влияние глобализации на развитие человеческого потенциала на национальном и международном уровнях; выявить существующие риски и угрозы для развития человеческого потенциала Молдовы, определить приоритеты национальной политики Республики Молдова для развития человеческих ресурсов страны в контексте европейской интеграции; проанализировать роль международного сотрудничества в сфере развития человеческого потенциала Республики Молдова в условиях глобализации.

**Научная новизна и оригинальность** исследования заключается в изучении политического измерения развития человеческого потенциала в условиях глобализации в качестве предмета теории международных отношений и глобального развития; в анализе современной ситуации и перспектив имплементации политики развития человеческого потенциала в процессе европейской интеграции Республики Молдова; презентации научных аргументов о необходимости включения концепции развития человеческого потенциала в национальную социально-политическую систему ценностей и стратегии модернизации и стабильного развития страны в условиях глобализации.

**Важная научная проблема** решенная в рамках политологического исследования международных отношений - теоретическое обоснование, актуализация и активизация политических аспектов развития человеческого потенциала в процессе преодоления социально-экономического кризиса и модернизации Республики Молдовы на современном этапе.

**Теоретическое значение** работы состоит в применении теоретико-концептуального и аналитико-политологического подходов исследования политических аспектов развития человеческого потенциала в условиях глобализации, на этапе европейской интеграции Республики Молдова.

**Прикладное значение диссертации.** Результаты исследования могут служить теоретико-методологической базой для дальнейших исследований и изучения политических и международных аспектов развития человеческого потенциала в условиях глобализации; в разработке университетских курсов при изучении глобальных проблем; а также при разработке практических политик и стратегий развития человеческого потенциала Республики Молдова.

**Имплементация научных результатов** была реализована в процессе разработки и преподавания университетских курсов по программе международных отношений, а также в период участия в национальных и международных проектах: в 2002-2005 гг. был изучен механизм развития человеческого потенциала через гражданское участие в рамках Центра программ гражданского содействия; в 2006-2008 гг. были апробированы возможности международного сотрудничества и социальной дипломатии в развитии человеческого потенциала диаспоры граждан Молдовы, работающих в Португалии.

## ANNOTATION

on doctoral thesis *Political Dimensions of Human Development in the Context of Globalization (The Case of the Republic of Moldova)*, written by **Ghenadie SLOBODENIUC**,  
for the title of Ph.D. in Political Science,  
Speciality 23.00.04 – Theory and History of International Relations and Global Development, Chişinău,  
2012

**The structure of the dissertation** consists of an introduction, 3 chapters and sub sections, general conclusions and recommendations, bibliography comprising a list of 284 references and sources, 141 pages of body text, 6 figures, and 12 tables. The results were published in 20 scientific papers.

**Keywords:** human development, sustainable development, political dimensions, globalization, international development strategies, democracy, diplomacy, international cooperation, diaspora.

**The research area** pertains to international relations theory, research subdomain of political science and fully complies with the passport of the speciality.

**The purpose of the dissertation** is to realize theoretical and conceptual study of political and international dimensions of human development and to analyze its implementation in the Republic of Moldova in the process of globalization. The **objectives** have been implemented as follows: undertaking a historiographical analysis of the human development issue in modern political science; analysis of the impact of globalization, highlighting international and domestic risks and challenges to human development; identifying Moldova' modernization process in the context of global development and European integration, Moldova's national human development policy priorities, and the analysis of the role of international cooperation for human development of the potential of the Republic of Moldova under conditions of globalization

**The scientific novelty and originality** focus on research of the political dimensions of human development in Moldova in the context of globalization in political science and international relations; analysis of the current situation and prospects of implementation of human development policies in the process of European integration of the Republic of Moldova; bringing the scientific arguments concerning the application of the human development concept as a component part of the system of socio-political values and sustainable development strategy of the Republic of Moldova under conditions of globalization. The **scientific problem addressed** in political science and international relations refers to the conceptualization, updating and stirring up the political dimensions of human development in multidimensional crisis overcoming process and modernization of the Republic of Moldova at the contemporary stage.

**The theoretical significance of the research** comprises *theoretical and conceptual arguments and politological analysis* on the political dimensions of human development in the context of globalization, at the stage of Moldova's European integration.

**Applied value of the thesis.** Research results may serve as theoretical and methodological reference in researching and studying the political and international aspects of human development in the context of globalization, in developing university courses in global studies, as well as the conceptual basis of Moldova's domestic human development policies and strategies.

**Implementation of the scientific results** was performed in the work as university lecturer in teaching and training students, and in the framework of the domestic and international projects. In 2002-2005 there was undertaken a research on the human development mechanism through students' civic participation under the Civic Engagement Program Office. In 2006-2008, the international cooperation and social diplomacy mechanisms on human development in the diaspora of Moldovans working in Portugal were approved.



**SLOBODENIUC Ghenadie**

**DIMENSIUNI POLITICE ALE  
DEZVOLTĂRII POTENȚIALULUI UMAN  
ÎN CONTEXTUL GLOBALIZĂRII  
(CAZUL REPUBLICII MOLDOVA)**

**SPECIALITATEA 23.00.04 – TEORIA ȘI ISTORIA RELAȚIILOR  
INTERNAȚIONALE ȘI DEZVOLTĂRII GLOBALE**

**Autoreferatul tezei de doctor în politologie**

---

Aprobat spre tipar:  
Hârtie ofset. Tipar ofset  
Coli de dipar :

Formatul hârtiei 60x84 1/16  
Tirajul : 60 ex.  
Comanda Nr.

---

Î.S. «Combinatul Poligrafic»,  
MD 2004, mun.Chișinău, str. P.Movilă, 35